

УДК 316.6. 159.923.2: 004.7

КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Іванків І.І., аспірант
кафедри соціальної психології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

У статті проаналізовані результати емпіричного дослідження особливостей формування ідентичності підлітка в кіберпросторі, а саме в соціальних мережах. Досліджено та виділено такі компоненти ідентичності підлітка в соціальних мережах, як особистісного конструкту: рефлексивний компонент, ціннісно-мотиваційний компонент та компонент самооцінки. Охарактеризовані компоненти ідентичності підлітка розкривають та плумачать основні аспекти життя підлітка безпосередньо в соціальних мережах.

Ключові слова: ідентичність, рефлексія, ціннісно-мотиваційна сфера, самооцінка, соціальна мережа.

В статье проанализированы результаты эмпирического исследования особенностей формирования идентичности подростка в киберпространстве, а именно в социальных сетях. Исследованы и выделены такие компоненты идентичности подростка в социальных сетях как личностного конструкта: рефлексивный компонент, ценностно-мотивационный компонент и компонент самооценки. Охарактеризованные компоненты идентичности подростка раскрывают и объясняют основные аспекты жизни подростка непосредственно в социальных сетях.

Ключевые слова: идентичность, рефлексия, ценностно-мотивационная сфера, самооценка, социальная сеть.

Ivankiv I.I. COMPONENTS OF IDENTITY FORMATION OF THE ADOLESCENTS IN SOCIAL NETWORKS

The article analyzes the results of empirical studies of the formation of the identity of the teenager in cyber space, namely in social networks. We investigated and identified the following components of the adolescent identity in social networks as a personality construct: reflective component of value-motivational component and a component of self-esteem. We characterize the components of teen identity reveal and explain the basic aspects of the adolescent's life directly in social networks.

Key words: identity, reflection, value-motivational sphere, self-esteem, social network.

Постановка проблеми. Актуальність теми зумовлена шаленою популярністю соціальних мереж серед сучасних підлітків та практично існуванням у них, що, в свою чергу, не може не впливати на їхній психічний світ, а саме на їх ідентичність. Ідентичність підлітка є досліджуваним явищем на сьогодні, яке саме зараз набирає все більшої популярності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У літературі можна відшукати безліч напрацювань, які беруть свій початок від Е. Еріксона та Дж. Марсія як засновників дослідження цієї проблематики [3], і до розгляду означеної проблеми в контексті парадигми постструктуралізму. Так, ідентичність нами розглядається перш за все як набір конструктів, який включає в себе уявлення про власне Я, його ціннісно-мотиваційну сферу, взаємодію з іншими, а також вміння себе репрезентувати у соціумі. Проблему ідентичності підлітка розглядаємо через призму соціалізації, а саме кіберсоціалізації як сучасного агента соціалізації.

Щодо структурних компонентів ідентичності та її видів існує велика кількість

думок, наукових припущень та напрацювань. Так, Е. Еріксон основними компонентами цього явища виділяє природні задатки, стани, соціальні ролі, захисні механізми, потреби [2, с. 69]. За А. Ватерманом, кожен елемент ідентичності існує відповідно до якої-небудь сфери людського життя: 1) вибору професії й професійного шляху; 2) прийняття й переоцінки релігійних і моральних переконань; 3) вироблення політичних поглядів; 4) прийняття набору соціальних ролей, включаючи статеві ролі й очікування відносно шлюбу й батьківства [4, с. 224].

М. Родригес-Томе (1980 рік) виділяє в структурі підліткової ідентичності три дихотомічно організовані виміри: 1) визначення себе через «стани» або ж «активність»; 2) самохарактеристики через опозицію «офіційний соціальний статус – особистісні риси»; 3) самопредставленість дихотомії «соціально схвалювані» й «соціально не схвалювані» властивості [1, с. 115]. М. Завалони визначає ідентичність як «внутрішню операційне середовище особистості», що складається з образів, концептів і суджень,

що відбивають відношення Я / Інший, й соціального світу. Соціальна ідентичність проявляється як когнітивна структура уявлень про себе, інших людей і соціальні групи [5, с. 287].

Саме тому емпіричне дослідження стосувалось виявлення особливостей формування ідентичності підлітка в кіберпросторі, а саме в соціальних мережах. Нами були дослідженні такі аспекти підліткової ідентичності, як уявлення про власне «Я» підлітка – рефлексивний компонент ідентичності, ціннісно-мотиваційна сфера підлітка, а також особистісна та ситуативна тривожність.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в розкритті особливості виявлених компонентів, які, у свою чергу, розкривають особливості формування ідентичності підлітка та описують її загалом в соціальних мережах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, особливості формування ідентичності підлітка варто розкрити через опис компонентів досліджуваного явища, а саме опис власного «Я» як відображення почуття відповідності собі, а також часової перспективи; ієрархія ціннісних орієнтацій та мотиваційні індуктори; самооцінка.

Для цього дослідження було обрано 100 респондентів віком від 14 до 16 років, які є учнями загальноосвітніх шкіл. Основними методами дослідження виступили тест «моє ставлення до Інтернету» (А.Є. Жичкіної, Є.А. Щепіліної), методики «Хто Я?», методика сенсожиттєвих орієнтацій Д.О. Леонтьєва, методика на визначення ціннісних орієнтацій "Must Test" П.Н. Іванова, Е.Ф. Колобової, методика мотиваційної індукції Ж. Нюттена, методика визначення тривожності Спілбергера-Ханіна. Важливо зазначити, що сучасний підліток, згідно з нашими опитуваннями та проведеними тестами, основну частину свого часу перебуває у соціальних мережах, а саме в соціальній мережі «ВКонтакте».

Рефлексивний компонент ідентичності підлітка є перш за все описом власного «Я», яке дає нам знання про такі важливі компоненти функціонування ідентичності підлітка, як рефлексія, уявлення про гендерну ідентичність, диференційованість ідентичності, різноманітні ідентифікаційні характеристики, які розкривають різні сторони підлітка (за методикою «Хто Я?»). Рефлексія підлітків є важливим утворенням цього вікового періоду і вказує на високий рівень аналізу власного «Я». Здатність до рефлексії виражається у вмінні говорити і думати про себе, свої прояви власного «Я» з іншими та світом загалом.

Сучасні підлітки, характеризуючи своє власне «Я», описували його в різних категоріях, вказуючи рольову структуру, яка включає сімейні ролі, відносин із однокласниками, особистісні риси поведінки, друзів та їхні відносини із протилежною статтю. Більшість самоописів є повними і добре прописаними, які не включали лише загальні категорії, тобто особистісні якості. Проте ті підлітки, які неповно описували власне «Я», мотивувалися небажанням виконувати цей тест або ж не могли написати так багато аспектів власного «Я», подекуди лінувались та описували одним реченням «Я є людиною, яка не хоче писати цей тест». Така поведінка і такий результат вказують на низьку рефлексивність підлітків, неспроможність думати про себе та відсутність аналізу власної ідентичності.

Статєва ідентичність виступає центральним елементом особистості, оскільки впливає на ціннісно-сміслову сферу, мислення і поведінку людини. Особливості статєвої ідентичності проявляються, по-перше, в тому, як людина позначає свою статєву ідентичність, по-друге, в тому, на якому місці в списку ідентифікаційних характеристик знаходиться згадка своєї статєвої приналежності. Гендерна ідентичність мало розвинена у підлітків і в більшості описах є статєво нетипізованою, тобто має місце невизначеність до тієї чи іншої соціальної групи чоловіків або жінок, або вона не є пріоритетною на цьому віковому етапі. Хоча більш чітко визначено гендерну ідентичності у жіночій статі, ніж у чоловічій.

Також на основі співставлення соціально-рольових суджень та особистісних суджень підлітків виявили соціальну спрямованість ідентичності, що вказує на надмірний вплив соціального у життя кожного підлітка. В само описах підлітків відстежуються різноманітні теми, які для них є важливими, а саме: сім'я, друзі, родинні відносини, школа тощо. За цими темами можна розпізнати види «Я» у структурі їхньої ідентичності, а саме: комунікативне, соціальне, фізичне, професійне тощо. Самооцінка підлітків пов'язана із переважанням у само описах більш позитивних характеристик, ніж негативних. Так, у більшості підлітків самооцінка є адекватною, більшість тверджень є загальними, а подекуди низькою або критичною, що проявлялось в критичних ідентифікаційних характеристиках.

Чіткої часової перспективи у підлітків не проглядається, усі вони орієнтуються на соціальний час, тобто час протягом всього життя та кожного дня. Для них є пріоритетним час навчання «коли закінчу школу»,

«поступлю у ВНЗ», «здам екзамени» тощо. Решту тверджень вони не окреслюють конкретним часом, наприклад, «нічого не вічне», «хорошу дружину або другу половинку», «цілеспрямованим, терпінням» тощо. Тобто підліток не вкладає конкретність у власні твердження та очікування, оперує тільки загальними поняттями із певною невизначеністю у часі. Теперішні час простежується у конкретних діях, наприклад, «Я хочу їсти», «Я хочу гуляти», «Я хочу здати цього року екзамени» тощо. Часова перспектива в підлітка нечітка і проявляється у межах соціального часу, який триватиме кожен день та протягом життя, спостерігається орієнтація на навчальний час, але теперішній час зводиться до конкретних дій, які відбудуться найближчим часом.

Отже, рефлексивний компонент є важливим елементом у розумінні підлітком власної сутності, що вказує на статус сформованості ідентичності. Підлітки свідомо аналізують власне «Я», виділяючи ті аспекти, які для них є найбільш важливими, намагаються описати повніше власне існування та своє існування загалом, окрім особистісних характеристик, описують ролі в позиції, власні захоплення, діяльність із іншими тощо. Сучасне «Я» підлітка значно спрямоване в бік соціального, відзначається високою рефлексивністю, здатністю до аналізу власної поведінки та оцінки дій інших, також сформованість різних уявлень про себе як активного члена суспільства.

Ціннісний компонент ідентичності підлітка розкриває його життєві орієнтації, переконання, цілі, пріоритети, мотивацію, якими він користується в повсякденному житті. Загальний показник усвідомлення власного життя у підлітка є високим, що вказує на наявність у нього конкретних цілей та завдань, наміченого результату, тобто підліток чітко знає, чого він хоче від життя, і свідомо його сприймає або перебуває на стадії осмислення своєї внутрішньої реальності та формування цілей.

Характерною ознакою підлітка є його цілеспрямованість, направленість на певний результат, а саме на формування професійних навичок та самовизначення в професії, що вказує на певну дорослість у поглядах на майбутнє підлітка. Загалом вони задоволені процесом життя, усвідомлюють його таким, яке воно є, та сприймають його цікаво, життя наповнене для них емоціями та позитивними моментами. Власні результати сприймаються адекватно та позитивно, вони оцінюють прожитий період із сенсом. Впевнені у власних силах, відчувають контроль над власним життям. Але інша половина підлітків не є впевненими у влас-

них цілях, їхні плани короткотривалі, не направлені на конкретний результат, і можна сказати, що вони живуть теперішнім. Процесом життя та й результатами життя незадоволені, почувають невпевненість в собі, постійний контроль над власним життям. Тобто не відчувають свідомо своє життя, а отже, своє «Я», сутність, а також можливо перебування підлітка у кризі власних переконань або ж активного формування їх. Загалом більшість підлітків осмислено сприймає своє життя, при цьому маючи позитивну оцінку власних цілей, результатів, самого процесу життя та присутність у ньому контролю, впевненості у власному майбутньому.

Окремо варто навести результати аналізу конкретних цілей-цінностей, які переважають у житті підлітка загалом, тим самим конкретизуючи ціннісний вимір ідентичності підлітка. Нами було здійснено рангування отриманих цілей-цінностей підлітків. Так, на перше місце підлітки поставили міжособистісні відносини, на друге місце – матеріальний успіх, на третє – особистісне зростання, на четверте – здоров'я, на п'яте – служіння людям, на шосте – неklasифіковані судження, на сьоме – безпеку і захист, на восьме – почуття задоволення. Решту цінностей не беремо до уваги, оскільки вони є поодинокими у самоописах підлітків та отримали низький ранг, а саме: прихильність і любов; автономність; популярність; влада та вплив; релігія. Також не отримали ніякого рангу та значущості група цінностей: духовна культура, свобода і прив'язаність, що, у свою чергу, вказує на відсутність цих груп цінностей у житті підлітка, або вони є не значними. Опишемо перш за все цінності, які посіли та отримали перше місце у житті підлітка.

Так, група цінностей «міжособистісні відносини» є пріоритетною у житті підлітка, до цієї групи підлітки віднесли стосунки із батьками, друзями і однокласниками. Ця особливість є характерною для підліткового періоду, оскільки саме у міжособистісних відносинах підліток черпає нові зразки поведінки, упевнюється у власних переконаннях, а також знаходить односторонців, відчуває себе частиною тієї чи іншої групи. Наприклад, «Я неодмінно повинен мати друзів»; «Жахливо, якщо я посварюсь із друзями, мамою» тощо. Тобто сучасний підліток вбачає в міжособистісних відносинах певний потенціал, який може допомогти реалізувати його можливості, вирішити його справу, тим самим підліток підкреслює роль комунікації у сучасному суспільстві та його дієвість як важливий інструмент власного конструювання в соціумі, а тим

паче в соціальних мережах. Так, сьогодні, проглядаючи більшість файлів підлітків у соціальних мережах, а саме в «ВКонтакте», можна спостерігати велике число друзів, серед яких не тільки реальні люди, але й різноманітні магазини, організації із різноманітними послугами, що вказує на велику важливість для підлітка підтримки соціальних зв'язків.

«Матеріальний успіх» у житті підлітка займає не менш важливе місце, і це легко зрозуміти, оскільки ця цінність є домінантною в нашому суспільстві, що свідчить про те, що успішна людина дорівнює матеріальному успіху. У матеріальний успіх підліток вкладає поняття володіння грошима, машиною, будинком, наявність високооплачуваної зарплати тощо. До стандартних і загальновідомих матеріальних благ підліток додає ноутбуки, наявність Інтернету, смартфонів тощо. Наприклад, «Я неодмінно повинен отримати хорошу професію»; «Жахливо, якщо я не буду мати машини або грошей»; «Жахливо, якщо мама не купе мені смартфон» тощо.

Не менш важливим для підлітка є «особистісне зростання», у яке підліток вкладає кар'єрний ріст та розвиток власної особистості в формі творчості, хобі. Під цією цінністю можна розуміти прагнення підлітка до розвитку власного «Я», так, наприклад, «Я неодмінно повинен бути собою», «Я неодмінно повинен навчитись їздити на машині», «Я неодмінно повинен займатись власним хобі», «Жахливо, якщо у мене не буде мого хобі», «Жахливо, якщо людина не йде до своєї мети» тощо.

Група цінностей «здоров'я» не є першочерговою цінністю для підлітка, оскільки отримала четверту позицію серед вищезазначених цінностей. Ця цінність на цьому віковому рубежі, можливо, не є цілком усвідомленою для всіх. Так, для підлітка важливим є власне здоров'я та здоров'я батьків, рідних людей. Найбільш поширеними твердженнями цієї групи є «Жахливо буде, якщо я буду хворий», «Жахливо, якщо мої батьки і близькі захворіють», «Я неодмінно повинен бути здоровим» тощо.

Цікавим є той факт, що група цінностей, які виражають «почуття задоволення», не є пріоритетною в житті підлітка. Під задоволенням підлітки розуміють гру в комп'ютерні ігри, розваги та власне дозвілля. Наприклад, «Я неодмінно повинен пограти в гру», «Жахливо, якщо я не поїду на море» тощо. Можна припустити, що сучасний підліток націлений переважно на конкретні завдання, такі як матеріальний успіх, формування соціальних зв'язків та розвиток власного «Я», а не на розваги та відпочинок.

Цей факт можна трактувати по-різному: як завчасне дорослішання дітей, відображення складної ситуації у країні, невміння відпочивати тощо. Одне є зрозумілим, що всі інновації та нові технічні можливості світу спонукають і навіть «вимагають» від підлітка бути дорослим.

Також варто зазначити, що серед цінностей були такі, які було важко визначити, тому вони були віднесені до неklasифікованих. Ці твердження мали відношення до віртуального життя. Наприклад, «Жахливо, якщо ВК не стане», «Я не можу терпіти відсутності Інтернету» тощо.

Таким чином, ціннісний вимір підлітка говорить нам про орієнтування його на міжособистісні відносини як на дієвий засіб існування в соціумі; досягнення ним матеріального успіху у вигляді високої зарплатні, машини, квартири; розвиток власного «я» для підлітка є пріоритетним у сфері власних вподобань та як засіб досягнення успіху; здоров'я для підлітка не є першочерговою цінністю, а сприймається, як те, що вже є; підліток охоче допоможе іншим людям не задля вигоди, а виявляючи доброту та розуміння; безпека і захист не є пріоритетним для підлітка, але для меншої кількості є важливим аспектом сучасності; почуття задоволення для підлітків викликають комп'ютерні ігри, прогулянки із друзями, подорожі тощо.

Не менш важливим аспектом ідентичності підлітка є мотиваційний компонент. Мотиваційний компонент вказує на міру мотивації підлітка до дій у навчанні та показує своєрідну готовність до майбутнього, а саме до вибору професії.

Найбільше зацікавлення і мотивації для підлітка складає його «Я», тобто усе, що з ним пов'язано, розвиток себе та власних потреб. Підлітки описували власне навчання, хобі, відпочинок, відносини з іншими тощо. Усі твердження зводились до успішного проходження екзаменів та подальшої власної реалізації, щоправда, у деяких були визначені цілі і мотиви, які стосувались вибору роботи та подальшого життя. Ними було використано такі категорії, як активність, навчання, успіх у подальшому житті, пізнання тощо, наприклад, «Я прагну кращого», «Більше всього я буду засмучений, якщо мені щось не вдається», «Я прагну бути цілеспрямованим», «Я хочу досягти мети, виспатись, бути здоровим».

Не менше зацікавлення у підлітків викликають стосунки з іншими, які явним чином є основою цього вікового періоду, де вони хочуть почуватись впевнено. Висловлювали власні переживання та відчуття, які вони пов'язували з іншими. Такі висловлювання переважно стосувались батьків, друзів, од-

ногрупників та коханих, суспільної ситуації в Україні. Наприклад, «Я прагну, щоб в Україні не було війни», «Я терпіти не можу сварок, коли на мене кричать», «Я не бажаю розставатись з друзями», «Я б не хотів зла іншим» тощо.

Творча активність для підлітка є способом подачі себе, через такі твердження вони показували, наскільки важливо реалізувати власний потенціал. Наприклад, «Я хотів бути спроможним грати віртуозно на гітарі», «Я маю надію дуже гарно співати», «Я сподіваюсь, що в майбутньому буду мати гарну роботу і стану успішною людиною» тощо.

Кожен із підлітків мріє та прямує в напрямку до володіння чимось, а саме: машина, квартира, гроші, власне хобі тощо, тим самим прагнучи до власної автономності та незалежності від батьків. Багато тверджень стосувались наявності власного житла («Я хочу мати власну квартиру, хату»), інші вказували на машину, при цьому вказуючи конкретну марку («Я хочу мати машину Subaru»), також підлітки говорили про наявність грошей та володіння навичками, які б, на їхню думку, допомогли реалізувати свою незалежність («Я хочу бути популярним, рок-зіркою», «Я хочу мати зарплату в 1 000 доларів на тиждень»).

Самореалізація не є яскраво вираженою у підлітка, тобто підліток мало конкретизує власні професійні спрямування, описуючи їх більш загальним словами, такими як «бути успішним», «знайти хорошу роботу», «обрати хороший ВНЗ», «працювати за освітою», більшість із них мають план, за яким вони рухаються («Я хочу бути лікарем, вчителем, дизайнером» тощо).

Багато тверджень стосувались самого тесту («Я маю намір завершити цей тест», «Я сподіваюсь написати тест до кінця» тощо). Такі твердження є показником небажання думати про себе і свої плани, або ж нерозуміння мети тесту. Відпочинок для підлітка – це подорожі, розваги з друзями та почуття спокою, що пов'язано із ситуацією у нашій країні. Наприклад, «Я хочу об'їздити увесь світ», «Я дуже буду радий, якщо мені дозволять подорожувати», «Я всім серцем сподіваюсь на мир в Україні» тощо. Також варто зазначити, що велика кількість підлітків прагне виїхати за кордон і тільки там бачать власне майбутнє. («Я хочу жити в іншій країні», «Я хочу виїхати закордон», «Я боюсь, що не зможу виїхати закордон»). Причинами такого спрямування є тяжка ситуація в країні, а також велика кількість батьків-заробітчан, які те й роблять, що програмують дітей на закордонне життя, мотивуючи їх на краще життя.

Загалом мотивація підлітка описується ним у загальних термінах, які продукує суспільство і вимагає стандартних дій у розвитку успішної людини, тобто немає чіткого розуміння власного майбутнього і вказується на присутність підліткової наївності, ілюзорності. Хоча є підлітки, які мають конкретні дії та плани розвитку, визначені професійні вподобання, що, можливо, нав'язані батьками або ж сформовані ними самими, що вказує на досягнутий статус ідентичності. Таким чином, підлітки, описуючи власні прагнення та очікування, проявили високу продуктивність, зацікавленість у відповідях на поставлені твердження, хоча не всі мали таке бажання. Основними мотиваційними індукторами для підлітка є розвиток власного «Я», що описується в категоріях досягнення навчальної успішності, прагнення бути кращим тощо; контактів з іншими, до яких підліток прагне і в яких хоче почуватися впевнено, а саме у відносинах із батьками, друзями та суспільством загалом; творчої активності для підлітка, яка є пріоритетною, оскільки є способом подачі себе; самореалізації та пізнання через навчання як основного засобу досягнення успішності, хорошої роботи.

Також здійснили рангову кореляцію Спірмена на основі результатів мотиваційних індукторів та ціннісних орієнтацій підлітка (додаток), і отримали коефіцієнт $< 0,01$, що вказує на високий рівень статистичної значимості зв'язку між порівнюваними рангами. Отримані результати дали змогу виявити та утворити ціннісно-мотиваційний компонент ідентичності підлітка, який, в свою чергу, бере участь в формуванні ідентичності.

Таким чином, утворений та виявлений ціннісно-мотиваційний компонент ідентичності підлітка включає в себе усвідомленість власного життя, його цілей, результатів; конкретних цілей-цінностей та мотиваційних індукторів. Також ціннісний вимір ідентичності виступає відображенням ідентичності підлітка, оскільки, ідентифікуючись із певними цінностями, підліток набуває свою цінність або частинку прояву власного «Я». Найбільше значення для підлітка має міжособистісне спілкування, яке він розглядає як спосіб входження у соціальне життя дорослого. Не менш важливим для підлітка є розвиток себе, який виступає для нього найкращим мотиваційним індуктором. Отже, ціннісно-мотиваційний компонент ідентичності показує нам спрямованість підлітка на соціальне життя, при цьому враховуючи його бажання на невтрата власної унікальності та пошуки власного самовизначення.

Не менш важливим компонентом ідентичності підлітка є його самооцінка або самоствавлення, які можна порівняти із тривожністю особистості як показника сформованості ідентичності, як вмінням оцінювати власні сили та себе, як особистісну властивість підлітка. Помірний рівень особистісної тривожності вказує на те, що підліток відчуває себе комфортно, зберігає емоційну рівновагу, працездатність, переважно в ситуаціях, до яких він вже встиг адаптуватися, в яких він знає, як поводитися. При ускладненні ситуації або з'явленні додаткових труднощів можлива поява тривоги, занепокоєння, відчуття напруження, емоційного дискомфорту. Відновлення емоційної рівноваги відбувається після досягнення достатнього рівня адаптованості.

Підлітків з низьким рівнем особистісної тривожності в межах нашої вибірки не було виявлено, що, можливо, спричинено надмірною тривожністю сучасними умовами в нашому суспільстві, а саме військовими діями. Проте при низькому рівні особистісної тривожності підліток сприймає більшість труднощів, що з'являються, адекватно їхній об'єктивній емоційній насиченості. Загрозливими для нього стають переважно ситуації, що представляють реальну небезпеку для життя, ставлять її на грань між життям і смертю. Поведінка, взаємостосунки з іншими людьми регулюються впевненістю в успіху, в можливості розв'язання конфліктів.

Високий рівень особистісної тривожності притаманний підліткам, що можна пов'язати із тяжкою суспільною ситуацією у країні. Характеризується високою емоційною чутливістю в поєднанні з підвищеною вразливістю, образливістю, що значно ускладнює спілкування, створює безліч комунікативних бар'єрів. Зауваження інших сприймаються як осуд, образа. Проте і схвалення, підтримка, особливо компліменти, не викликають довіри або приймаються за лестощі. Перешкоди на шляху до досягнення мети часто сприймаються як непереборні. Домінуючий в структурі особистості мотив уникнення невдачі заважає своєчасним пошукам оптимального рішення. Невдачі часто переживають як трагедії і надовго привертають увагу, знижують активність, необхідну для їх реального подолання і аналізу.

Щодо ситуативної тривожності, то підлітки ставляться до нової ситуації адекватно, помірно контролюючи себе та свої емоції. Помірний рівень тривожності притаманний

більшості підлітків, що характеризує підлітка як людину, яка вміє опанувати власні емоції та переживання, аналізує ситуацію та вміє виконати поставлену задачу. Високий рівень тривожності менш представлений, хоча є присутнім у підлітків, характеризується підвищеною емоційністю, імпульсивністю, яка проявляється у невмінні контролювати себе, що може призвести до панічних реакцій тощо. Як бачимо, низькі показники ситуативної та особистісної тривожності не виявлені в ході дослідження, що вказує на стурбованість сучасного підлітка, що у більшості випадків виступає як особистісна властивість.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, нами були описані особливості формування ідентичності підлітка в соціальних мережах. Нами було виділено такі компоненти ідентичності підлітка в соціальних мережах: особистісний компонент, який включає у себе знання про рефлексивні здібності, вміння диференціювати, часову перспективу тощо; ціннісно-мотиваційний компонент як складова відображень його цілей, переконань і мотивації; самооцінка як компонент, який відображає міру оцінки власних дій та емоцій підлітка. Усі разом компоненти утворюють в підлітка відчуття тотожності власного «Я» та породжують відчуття унікальності, а отже, формують його ідентичність. Ідентичність підлітка в соціальній мережі спрямована виключно на соціальний аспект суспільного життя, інтенсифікацію міжособистісних відносин, набування нового досвіду та спілкування, що, в свою чергу, задовольняє потребу підлітка бути дорослим. Отже, активно формує його ідентичність та дає змогу описати моделі розвитку ідентичності в соціальній мережі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Собкина В.С. Этнос. Идентичность. Образование: Труды по социологии образования / В. С. Собкина. – М., 1998. – 268 с.
2. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: [монография] / Л.Б. Шнейдер. – М.: МОРУ, 2001. – 272 с.
3. Marcia J.E. Identity in adolescence / J.E. Marcia; ed. by J. Adelson. – N.Y.: John Wiley, 1980. – 320 p.
4. Watermann A.S. Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review // A.S. Watermann // Devel. Psychol. – 1982. – V. 18. – № 3. – P. 222–245.
5. Zavalloni M. Identite social et conscience. Introduction E I'Bro-Biologie-Toulouse / M. Zavalloni, C. Louis-GuBrin. – Privat; Montrbal: P. U. M., 1984 – P. 285–304.